

ÁTFOGÓ CÉLOK – 2014-2020

HÁRMASHATÁR MENTI VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONTI TÉRSÉG: TUDÁSKONCENTRÁCIÓ, KOHÉZIÓ, KISUGÁRZÁS

A koncepció célhierarchiájának első átfogó célja a megye európai- és nagytérségi léptékben egyaránt kiemelkedően előnyös térbeli fekvésében és szerepében rejlő potenciálok maximális hasznosítása, a geopolitikai lehetőségek határáig. Ennek részeként szükséges a Szeged-Hódmezővásárhely-Makó-Arad-Temesvár-Szabadka vonatkozásában körvonalazható városhálózati pólustérség szoros funkcionális együttműködésen, kölcsönös kiegészítésen alapuló rendszerének felépítése (2. számú melléklet). E folyamat során egyaránt nélkülözhetetlen a három országra kiterjedő térség infrastrukturális rendszereinek megerősítése, határon átnyúló hiányainak megszüntetése és az arányos feladatmegosztáson alapuló szinergiák kisugárzó hatásának felerősítése. Így kiemelt feladat a közlekedési-, energetikai-, informatikai-, vízgazdálkodási hálózatok igényekhez dinamikusan illeszkedni képes rendszerének kialakítása és összekapcsolása, továbbá az intézményi keretek szükséges rugalmasságának (kooperációs szemlélet és feltételek) megteremtése.

A közép-európai viszonylatban is jelentős várossűrűsödés kohézióját, együttműködését, valamint nemzetközi súlyát a hármashatár mentén a közlekedési, gazdasági, településszerkezeti rendszerek összeillesztése teremti meg. A korábban a mezőgazdaság dominanciájával jellemezhető táj – Csongrád, Bácska, Békés, Bánát hagyományait megtartva és ápolva – több lábon álló gazdasági térséggé válik. A térség nagyvárosi központjai között integrált – közúti, vasúti – folyosók biztosítják az összeköttetést, a határok szervezeti és fizikai értelemben is átjárhatóvá válnak. A Szabadkától Temesvárig elnyúló városhálózati csomópontnak Szeged a természetes központja a XXI. század elején kialakulóban lévő közlekedési, logisztikai és tudásközponti szerepek alapján. Szeged a szomszédos országokból Európa és Budapest, valamint az Alföld északabbi térségei felé irányuló gazdasági kommunikáció közvetítővárosa. A kiépült nagytérségi szerepű gyorsforgalmi közlekedési hálózatok erőteljesen differenciálták a hagyományos közúthálózatra szerveződött városhálózatot, és még inkább kiemelték a korábbi nagyvárosok Szeged, Szabadka, Temesvár, Arad jelentőségét. A nemzetközi vasúti kapcsolatok fejlesztésének hatására a megépülő Kelet-nyugati fővonal (Fekete-tenger/Konstanca – Fiume) első üteme (Temesvár-Szeged-Szabadka-Baja) nagymértékben megerősíti a városeggyüttes észak-balkáni szerepét.

A térséget érintő további közlekedésfejlesztések úgy alakulnak, hogy a városhálózati csomópont megyén belüli fontos térszervező települései (Szeged, Hódmezővásárhely, Makó) erős szervező, ellátó és közvetítőszerepet töltenek be a vonzaskörzeteik felé. A nagy európai kapcsolatok kiszolgálása mellett a közlekedési hálózat akadályait jelentő folyókon és határokon átnyúlva, a helyi együttműködést lehetővé tevő „mikrokapcsolatok” sűrítése megerősíti a belső integrációt. További kohézióerősítő elem a szegedi kikötő, főleg a déli gazdasági kapcsolatok szempontjából.

A tudáskoncentráció folyamatában a térség egyetemei között felépülő kapcsolatok megerősítik az átfogó célként meghatározott tudásrégió szerepét. A kutatási szerepek fejlesztése során a biológia és lézer bázisok valamint az erre szerveződő alrendszerek mellett, az alternatív energetikára irányuló kutatások is a térségben koncentrálódnak. A geotermikus, a nap- és a szélenergia hasznosítás terén a kutatás, tervezés mellett, a berendezések fejlesztése, gyártása is a pólustérség specifikumává lesz. A biológiai kutató bázis és a térség agrárvertikuma egyre szorosabb kapcsolatban válik a modern, tiszta/bioélelmiszerek tömegtermelésének bázisává. A hosszabb távú folyamatok során a kutatás egész térségre kiterjedő kohéziója nagymértékben és kedvezően alakítja az emberi erőforrásokat, a társadalmi mobilitást és a térségi identitást is.

A pólustérség kisugárzó hatásának erősítése érdekében a logisztikai és kereskedelmi kapcsolatok mellett a városhálózati együttműködések területfelhasználási, környezeti feltételeinek megteremtése is megvalósítandó feladat. A térség felemelkedése és megerősítése mindhárom ország elsődleges érdeke, ezért középtávon, a határon átnyúló kapcsolatokban komoly szerkezetváltásra van szükség. A jelenlegi együttműködések ki kell terjeszteni a területfejlesztésre, az infrastruktúrahálózatok összehangolt építésére, az intézményhálózat hosszabb távú programozott fejlesztésére és működtetésére is.

Kialakul a többszintű gazdaság, melyben a tudásgazdasággal szoros szimbiózisban érvényesülnek az innovációk és az új integrált termelési-gyártási rendszerek. A városeggyüttes versenyképessége – a város-vidék integrációra is építve – nagymértékben növekszik, kiemelkedve a Kárpát-medence délkeleti régióján belül.

A megyében található az európai fejlődési-közlekedési tengelyek csomópontja a Tisza és a Maros torkolat térségével. Az európai léptékű Tiszára szerveződő ökológiai folyosó mindhárom országot érinti, és rendkívül változatos adottságaira alapozva turisztikai potenciálja is hasznosul. A több lábon álláson belül a Tiszára és a Marosra alapozó rekreáció és turizmus jelentős fejlődésen megy át, húzóágazattá válhat a termál- és az ökoturizmus is, ez utóbbi különösen a három tájvédelmi körzet (Körös-éri, Pusztaszeri és Mártélyi Tájvédelmi Körzet) természeti értékeire alapozva. A desztináció turisztikai vonzerejét a városhálózat különlegesen szép és sajátos történelmi emlékei és kulturális adottságai teszik teljessé. A határ megnyitásával a turisztikai régió Szegedtől délre is dinamikusan terjeszkedik.

KLÍMAVÁLTOZÁSRA REAGÁLÓ INNOVATÍV GAZDASÁG ÉS ERŐFORRÁS-GAZDÁLKODÁS

Az átfogó cél 2030-ig történő elérésének alapja a kényszerhelyzet és a kiváló megyei potenciálok páratlan együttállása. Csongrád megye ugyanis különleges kettősséget hordozó pozícióból fordulhat rá a 2014-es évvel elkezdődő programozási időszakra: a klímaváltozásra való reagálás kényszere egyben rendkívüli kitorési lehetőségeket is hordoz. Az éghajlati viszonyok megváltozásából adódó kedvezőtlen hatások csillapítása érdekében gyakorlatilag minden fejlesztési tevékenység során szem előtt tartandó, horizontálisan beépülő és sokszor szigorú korlátozásokat jelentő környezeti-, fenntarthatósági szempontok mellett az alternatív energetikai megoldások irányába történő markáns elmozdulás újszerű, dinamikusan fejlődő gazdasági ágazat kibontakozását eredményezheti.

A megye megújuló energetikai potenciálja és az alkalmazás terén elért eredmények európai szinten is igen jelentős erőforrást jelentenek, ráadásul a kiaknázzható lehetőségek sok esetben a megye hátrányosabb helyzetű térszerteiben lelhetőek fel. A megújuló potenciálokra alapozva az elmaradottabb térségekben is a gazdaság több szektorát felölelő húzóágazatok fejlődhetnek ki: a már napjainkban is hangsúlyos, geotermiára épülő turisztikai szolgáltatások mellett az agrárgazdálkodás teljes vertikumában növelni lehet a megújuló energiafelhasználás arányát, valamint e potenciálok hasznosításával a megyei feldolgozóipar is kivételes versenyelőnyre tehet szert. A felhasználás növekedésével elérhető az a kritikus nagyságrend, amely a megújuló energiafelhasználáshoz szükséges háttérpári, szolgáltató és kutatási kapacitás (infrastruktúra, humánerőforrás, vállalkozások, oktatás-képzés) felépülésének alapjául szolgálhat. Mindez azonban igényli és feltételezi a geotermikus potenciál tudatos, tervszerű és egyben takarékos felhasználását az erőforrások hosszú távú megőrzése érdekében.

Csongrád megye jelentős része a klímaváltozás következményei által legjelentősebben veszélyeztetett térségek közé tartozik, átlagos adaptív kapacitása – európai és országos összehasonlításban, de a Dél-Alföld egészére jellemzően is – igen gyenge. A természeti adottságok megváltozása elsősorban a mezőgazdaságból élők megélhetését veszélyezteti közvetlenül, de az ahhoz kapcsolódó feldolgozóipari láncolatokon való átgűrűzésének gazdasági hatásai mellett negatívan befolyásolhatja a megye lakosságának életminőségét is. A következő évtizedekben várható szélsőséges klimatikus jelenségek kezelésében az ENSZ éghajlat-változási keretegyezményében foglaltaknak megfelelően az adaptáció (alkalmazkodás) és mitigáció (hatáscsillapítás) eszközeinek egymást kiegészítő alkalmazásával lehet fellépni. Ennek megfelelően a megye stratégiai céljainak együttesen a megelőzés, felkészülés és a dinamikus alkalmazkodás teljes spektrumának környezeti, társadalmi és gazdasági feltételeit meg kell teremtenie.

A klímaváltozáshoz való alkalmazkodás komplex és holisztikus keretben történő megvalósításának a Homokhátság és a Tisza-mente kiemelt fókuszterületei. E területeken a térségi víz- és tájgazdálkodási, illetve energetikai rendszerek fejlesztésének kényszere mellett – ahol szükséges – a termelékenység célirányos átalakításával, újrapozicionálásával, a népesség készségeinek fejlesztésével, a térség eltartóképessége is növekedhet.

VÁLLALKOZÓ-KEDVŰ, JÓL KÉPZETT TÁRSADALOMRA ÉPÜLŐ KOOPERÁLÓ GAZDASÁG A MEGYEI HÚZÓÁGAZATOK BÁZISÁN

A harmadik átfogó cél a gazdaság- és a társadalomfejlődés sokoldalú összefonódására épülő stratégiák előtérbe helyezését fejezi ki. Ehhez a célhoz kapcsolódó stratégiák a piaci szféra (jelentős foglalkoztató, és adófizető kapacitású, valamint a térség gazdasági arcukat meghatározó nagyvállalatok és kkv-k), a közsféra (állam, régió és megye, kistérségek-járások és helyi önkormányzatok) és a civilszféra (helyi társadalom, helyi-térségi keresletre épülő mikro – és kisvállalkozók, és civil szervezetek) szereplőinek szektorokon belüli és szektorokon, kormányzati szinteken átívelő összefogására, együttműködésére épülnek.

A megye gazdasági struktúrájában és a foglalkoztatásban jelentősen nő az agrárium élőmunka-igényes ágazatainak szerepe (kertészet, állattenyésztés, halgazdálkodás, tájfenntartás, természetmegőrzés) és az ezekhez kapcsolódó

hátter és feldolgozóipar. Emellett a megújuló energiahasznosításhoz és az energiahatékonyságot növelő fejlesztésekhez kapcsolódó ipari, építőipari, szolgáltató, tervező és K+F tevékenységek válnak a megye regionális gazdasági arculatát meghatározó tényezővé, amihez a termál- és gyógyvízre épülő egészségmegőrző-gyógyító és turisztikai ipar is természetes módon tud kapcsolódni. A vállalkozásfejlesztés és foglalkoztatottság növekedésének harmadik fontos csoportját a rendszerváltás előttről megörökölt, megújult és megerősödött feldolgozóipari ágazatok alkotják, melyek igen jelentős szakképzett és kevésbé képzett munkaerőt is lekötnek. Fontos foglalkoztatási tényezőnek számít a megerősödő környezetgazdálkodás és a vidéki helyi gazdaság szinergikus megerősödése, ami a foglalkoztatás mellett a vidék jövedelemtermelő, népességmegtartó képessége szempontjából is meghatározó tényező. A mezővárosi és a tanyás kulturális örökség megőrzése, az intézményrendszer megújítás, turizmusfejlesztés és életminőség javítás összehangolásával jelentős szabad építőipari kapacitások köthetők le a gazdaság talpraállásának időszakában, a városokban és a vidéki térségekben. A megyében erősödő IKT szektor új, dinamikusan fejlődő kisvállalkozásai kiemelt szerepet játszhatnak a kistelepülések információs társadalomba való integrálásában. A csatlakozáshoz szükséges feltételek és infrastruktúra fejlesztésében, hozzáférések akadálymentesítésében, a szükséges szoftverek kidolgozásában és a kapcsolódó szolgáltatások biztosításában (kézségek fejlesztése, e-önkormányzat, e-egészségügy, e-oktatás) nélkülözhetetlen ez a szféra. Gazdaság- és vállalkozásfejlesztés, oktatás, képzés, készségfejlesztés, életminőség-fejlesztés, foglalkoztatás, környezetbiztonság és -minőség, szociális biztonság-növelés, egymással összehangolt, integrált programokban valósulnak meg. E programokban az integráció mind térségi szinten, mind tartalmilag, mind pedig a végrehajtás partnerségi rendszere tekintetében érvényesül.

Az intézményhálózat megújításának (újrastukturálásának) alapja a keletkező társadalmi haszon elismerése, szemben azzal a korábbi megközelítéssel, hogy a közintézmények csak pénzt visznek el. Ennek meghatározó eleme az intézményhálózat jelentős foglalkoztató kapacitása, különös tekintettel a képzett női munkavállalókra. Meghatározó a szerepe az aktív korú népesség munkaerő-piaci készségeinek, képességeinek növelésében is, az oktatás-szakképzés révén. Kiemelkedő a szerepe a foglalkoztatás feltételeinek biztosítása a gyermekjóléti, és idősellátó intézmények révén és a kulturális, egészségügyi, esetenként oktatási és sport intézmények közvetlen részvételé a gazdaságban (kölségtérítéssel szolgáltatások, turizmus, magán bentlakásos intézmények, stb.). Az előregedő, csökkenő népességű vidék életminőségének javításához szükséges új szolgáltatások (alkony gazdaság) új foglalkoztatási formákat igényelnek, lehetőséget biztosítva munkaképes korú, de a munkaerő-piacról kiszorult rétegek reaktiválására is. E kapcsolatok az intézményfejlesztésbe történő befektetés többszörös megtérülési lehetőségeire mutatnak rá, ugyanakkor a gazdasági és társadalmi megújulás közötti szinergiát is jól megvilágítják. A fejlesztések során kulcsszerepet játszanak a vállalkozások és a velük kooperáló, általuk támogatott szakképző intézmények közös fejlesztései, illetve a szociális és szakképző intézmények közötti együttműködésben megvalósuló fejlesztések.

Az átfogó cél azt fejezi ki, hogy nincs fejlett gazdaság egészséges társadalom nélkül, és nincs fejlett intézményrendszer egészséges gazdaság nélkül. A térségfejlesztési programok felépítése olyan, hogy a társadalmi és gazdasági kihívásokra szinergiát felszabadító válaszok születnek, miközben, mintegy járulékos hatásként felépül a térség saját lábára állásához nélkülözhetetlen együttműködés kultúrája is. Ez a megközelítés alapvető szemléletváltást, innovatív programozást igényel, és a gyakorlatban a partnerségi technikák magas fokú elsajátítása mellett valósul meg. A rendkívül alacsony foglalkoztatottsági mutatóval rendelkező hazai gazdaság – és ezen belül is gyenge Dél-Alföld – középtávú érdekeinek nagyon is megfelel az elkövetkező uniós költségvetési ciklus kiemelt prioritása, amely a foglalkoztatás növekedésére, a munkaerőpiac szélesítésére, illetve a munkaerőpiacról kiszorult emberi erőforrás reaktiválására irányul.

CSONGRÁD MEGYE STRATÉGIAI CÉLJAI A 2014-2020 PROGRAMOZÁSI IDŐSZAKRA

Csongrád megye stratégiai célrendszere a 2014-2020 közötti európai uniós költségvetési ciklus idején megvalósítandó célokat és a prioritásokra vonatkozó előzetes javaslatcsomagot tartalmazza. Külső tervezési környezetként az Európa 2020 Stratégia, az Európai Területi Agenda 2020, az Európai Közös Stratégiai Referenciakeret, a Nemzeti Vidékstratégia és Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (2013. január 31-én publikus állapota) biztosítja a lehetséges mozgásteret. A stratégiai célrendszer alapjául a 2030-ra meghatározott jövőkép, az átfogó célok, és a 2012 második félévében készült Helyzetfeltárás szintéziseként készült SWOT értékelés és fejlesztési irányok, továbbá a 2012 novembertől e dokumentum jóváhagyásáig lezajlott egyeztetések szolgálnak.

Csongrád megye **három területi stratégiai cél és négy specifikus stratégiai cél** mentén tervezi a következő 7 év területfejlesztési folyamatait rendszerbe szervezni. Ezek mentén kerülnek kidolgozásra a megye operatív programjai 2013 második félévében. A koncepcióban meghatározott prioritások indikatív jellegűek, véglegesítésük – pontos finanszírozási keretszámok figyelembevételével – az operatív programozás feladata. A megyei területfejlesztési koncepcióban meghatározott horizontális célok kiegészítik az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott horizontális célokat. A horizontális célokhoz nem tartoznak külön operatív programok. Érvényesítésük módját a területi és specifikus célokhoz kapcsolódó operatív programok határozzák meg, mind országos, mind pedig megyei szinten. A horizontális célok egy részének, vagy akár mindegyiknek érvényesítése konkrét programokban, projektekben a támogatáshoz való hozzáférés feltétele lehet, vagy érvényesíthetők választható módon (bónuszpontok).

A 2014-2020 közötti időszak megyei stratégiájának fő hívószavai: **FÖLD, VÍZ, INNOVÁCIÓ, SZINERGIA**. E hívószavak átfogóan és komplexen utalnak a megye legfőbb értékeire, kihívásaira és feladataira a következő területfejlesztési ciklusban. Csongrád megye célrendszere az alábbiak szerint épül fel:

Területi stratégiai célok

- T1. Szeged – Szabadka – Hódmezővásárhely – Makó – Arad - Temesvár városhálózati csomópont felépítése
- T2. Komplex tájgazdálkodás és integrált várostérségek kiépítése a Homokhátságon és a Tisza-térségben
- T3. Mezőváros-térségek összehangolt, integrált fejlesztésére épülő társadalmi megújulás és több lábon álló gazdaság kibontakoztatása a Tiszántúlon

Specifikus stratégiai célok

- S1. Az innovációs-kapacitás és -teljesítmény komplex megerősítése, a tudásrégió felépítése
- S2. A teljes agrárvertikum együttműködésre, innovációra és alkalmazkodásra épülő megerősítése
- S3. Az alternatív energiavertikum felépítése, a kiemelkedő országos pozíció alapjainak kiszélesítése
- S4. A megye húzóágazatainak vertikális és horizontális együttműködésekre épülő megerősítése, kitörési pontokra építő helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés

Horizontális célok

- H1. Az értelmes és tartós foglalkoztatás növelése és társadalmi-intézményi feltételeinek javítása
- H2. A hármashatár-helyzet előnyeinek kibontakoztatása
- H3. Az esélyegyenlőség, a köz- és környezetbiztonság, valamint a helyi közösségek integrált, összehangolt fejlesztése, a szociális érzékenység fokozása